

PROBLEMI RAZVOJA TURIZMA U DUBROVNIKU

Mijačević, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:841512>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-07-06**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

PROBLEMI RAZVOJA TURIZMA U
DUBROVNIKU

Mentor:

Doc.dr.sc. Mikulić Davorka

Student:

Iva Mijačević

Split, rujan 2019.

Sadržaj:

1. UVOD.....	3
2. PRISTUP ODGOVORNOM TURIZMU	4
2.1. Načela održivog razvoja turizma	4
2.2. Ciljevi održivog razvoja turizma.....	5
2.3. Pokazatelji održivog razvoja prema UNWTO.....	7
2.4. Pravila ponašanja u pristupu odgovornom turizmu	8
3. PROBLEMI RAZVOJA TURIZMA U DUBROVNIKU	10
3.1. Opći podaci i povijest grada	10
3.2. Gospodarstvo	10
3.3 Infrastruktura	12
3.3.1. Prometna infrastruktura.....	12
3.3.2. Ostala infrastruktura.....	13
3.3. Resursi i atrakcije grada	14
3.3.1. Prirodni resursi	14
3.3.2. Kulturni resursi.....	14
3.3.3. Manifestacije	16
3.4. Turistička obilježja.....	16
3.4.1. Turistička ponuda	16
3.4.2. Turistička potražnja.....	18
3.4.3. Turistička zajednica grada Dubrovnika.....	19
3.6. Swot analiza.....	21
3.7. Problemi razvoja turizma u Dubrovniku	23
3.8. Smjernice za daljnji razvoj turizma	26

4. ZAKLJUČAK.....	29
LITERATURA	30
Popis slika:	32
Popis tablica:	32
SAŽETAK.....	33
SUMMARY	33

1. UVOD

Turizam za sobom ostavlja brojne pozitivne, ali i negativne tragove na lokalnom području. Kako bi turizam dugoročno zaživio unutar zajednice potrebno je odgovorno upravljati njime. Uz postizanje sklada između četiri osnovna načela održivog turizma ostvarit će se i željeni ciljevi.

Dubrovnik kao grad na obali Jadranskog mora uživa ulogu svjetski poznate destinacije u koju svake godine stižu brojni posjetitelji. Bez adekvatne organizacije i koordinacije turističke posjete negativno utječu na život lokalnog stanovništva. Uz prenapučenost stare gradske jezgre, izraženu sezonalnost i visoke cijene stanovništvu su vidljivi brojni drugi problemi. Glavno pitanje je na koji način upravljati turizmom u gradu Dubrovniku, posebno u staroj gradskoj jezgri u kojoj su evidentni negativni utjecaji masovnog turizma.

Cilj rada je ukazati na potrebu zaštite i adekvatne valorizacije kulturne baštine. Nadalje, želi se ukazati na održivu ravnotežu između ekonomskih koristi i sociokulturnih negativnih utjecaja razvoja turizma. Poboľšanom kvalitetom životnih uvjeta, očuvanjem okoliša i zaštitom prirodnih dobara doprinosi se stvaranju održivog turizma.

Pri izradi rada korištene su metode deskripcije, analize, sinteze te induktivna metoda.

Rad je koncipiran u 5 osnovnih poglavlja, uključujući uvod i zaključni dio. Nakon uvodnog dijela pojasnit će se pristup odgovornom turizmu. Predstavit će se četiri osnovna načela, ciljevi te pokazatelji održivog razvoja. Osvrnut će se i na pravila ponašanja tijekom razvoja održivog turizma.

Problemi razvoja turizma u Dubrovniku objasnit će se kratkom analizom stanja i raspoloživih resursa te će se zajedno sa SWOT analizom zaključiti osnovni uočeni problemi razvoja.

Prije samog zaključka rada predstaviti će se osnovne smjernice za daljnji razvoj turizma. Smjernice su predložene prema prethodno navedenim problemima razvoja turizma.

2. PRISTUP ODGOVORNOM TURIZMU

Održivi turizam je mogućnost destinacije da održi skladan odnos s okolinom. Potrebno je sačuvati sposobnost konkurentnosti destinacije uz vjerne i nove posjetitelje, bez obzira na pojavu novih destinacija.

2.1. Načela održivog razvoja turizma

Prilikom razvoja turizma, kao i bilo koje djelatnosti, ključno je vođenje računa o posljedicama koje ona može ostaviti iza sebe. Iako se ističu brojne pozitivne strane razvoja turizma u nekoj destinaciji, lokalno stanovništvo često iskusi i negativne posljedice. Poučeni činjenicom da su svi dostupni resursi ograničeni i da njihovo iskorištavanje dovodi u pitanje buduću uporabu, naglasak se uvijek stavlja na održivo upravljanje razvojem. Prvi korak tome je sklad između četiri načela održivosti¹:

- Ekološka održivost
- Sociokulturna održivost
- Ekonomska održivost
- Tehnološka održivost

Česta greška je da se sam pojam održivog turizma poistovjećuje sa prvim načelom, **ekološka održivost**. Međutim, samo uz ispunjenje svih gore navedenih stavki moguće je ostvariti željeni učinak održivosti. Ekološka održivost ima zaista veliku važnost jer jednom narušeni sklad prirode dovodi do globalnog problema te predstavlja prijetnju za cijelo čovječanstvo. Vođeni isključivo željom za ekonomsko i materijalno blagostanje dovedene su u pitanje brojne blagodati koje priroda pruža. Uz pomoć različitih tehnoloških rješenja ljudi pokušavaju ispraviti svoje pogreške, ali onečišćenja i dalje postoje. Općenito, ne može se podijeliti svijet na one koji prihvaćaju ili ne prihvaćaju održivost jer jednom onečišćeni zrak ne poznaje granice i širi se protiv ljudske volje. Izazov koji turizam pruža posebno je naglašen u nerazvijenim zemljama svijeta. Zbog oskudnih novčanih sredstava, a s druge strane iznimno očuvane prirode, takve zemlje pokušavaju se obogatiti plasiranjem na turističko tržište. Upravo u tome leži glavni dio izazova, a to je iskorištavanje ekonomskih koristi što donosi turizam uz istovremeno očuvanje prirodnog okoliša od utjecaja turista.

¹ Bjelica, A., Blažević, B., Črnjar, M. (2005.): Održivi razvoj turizma, Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija, str. 63-64

Sociokulturna održivost temelji se na obilježje lokalne zajednice da usprkos susreta različitih kultura i običaja prilikom posjete turista ostanu dosljedni sebi i nastave funkcionirati kao što su i naučili. Može doći do stvaranja razlika među ljudi koje prije nisu postojale ili do produblivanja razlika koje već postoje. U malim zajednicama turizam može znatno narušiti sociokulturno okruženje lokalne zajednice te je potrebno uvesti menadžment utjecaja posjetitelja koji će spriječiti negativne posljedice turista na život domaćeg stanovništva. Zajednice koje su izrazito zatvorene, s duboko usađenim tradicionalnim vrijednostima, teže će prihvatiti promjene u društvu. Ovakve promjene je teže utvrditi jer se odvijaju postepeno kroz vrijeme te je najčešće nemoguće pravovremeno reagirati na iste.

Ekonomska održivost kao cilj ima upravljanje resursima koje osigurava blagostanje sadašnjih i budućih naraštaja. Ovo načelo nalaže da treba povesti računa o ravnoteži u kojoj se pokrivaju troškovi svih aktivnosti, ublažavaju utjecaji turista i pruža dohodak kao naknada za lokalnu zajednicu. Temelj harmonije je profit dovoljno visok da nadoknadi svu štetu i ublaži nezadovoljstvo svih sudionika. Iako se u početku ekonomskog rasta destinacija susreće sa sve siromašnijim prirodnim resursima, tijekom većeg razvoja unutar zajednice se budi osjećaj za zaštitom prirodnog okruženja i ulažu se sredstva kako bi se očuvala nematerijalna bogatstva.

Tehnološka održivost označava primjenu tehnologije uz koju se postižu ekonomski pozitivni učinci, ali ujedno i štiti okoliš. Suvremena tehnologija između ostalog treba pronaći rješenja za iskorištavanje neobnovljivih prirodnih resursa, pročišćavanje voda i uklanjanje otpada te kvalitetniju ljudsku budućnost.

2.2. Ciljevi održivog razvoja turizma

UNWTO² (Svjetska turistička organizacija) navodi 12 ključnih ciljeva održivog turizma:

1. Ekonomska održivost: Dugoročno postojana održivost i konkurentnost destinacije donose brojne pozitivne učinke.
2. Boljitak lokalne zajednice: Gospodarski utjecajnija turistička destinacija uz potražnju lokalnih i inozemnih turista.
3. Kvaliteta radnih mjesta: Dostupna radna mjesta u turizmu svim stanovnicima, bez izuzetaka, uz pristojne plaće i prihvatljive uvjete rada.

² UNWTO, (2005): *Učiniti turizam održivijim: vodič za stvaraoce politika*, raspoloživo na: <http://www.odrzivi.turizam.hr>, [16.05.2019.]

4. Društvena pravednost: Pravilna i pravedna podjela koristi koje turizam za sobom ostavlja, odnosno povećanje prihoda za sve građane i otvaranje novih prilika.
5. Zadovoljstvo posjetitelja: Omogućiti siguran boravak koji će biti otvoren za sve posjetitelje uz odgovarajuću razinu zadovoljstva i ispunjena očekivanja.
6. Lokalno upravljanje: Lokalno stanovništvo sudjeluje u odlukama i planiranju razvojem turizma u njihovom mjestu te surađuje s nadležnima.
7. Blagostanje zajednice: Bolji i kvalitetniji život stanovništva, omogućen pristup resursima te ponašanje u skladu s zadovoljstvom lokalne zajednice i dugoročnih pozitivnih učinaka turizma na istu.
8. Kulturno bogatstvo: Odgovoran pristup i uporaba povijesnih i kulturnih dobara te poštivanje dugotrajne povijesne tradicije uz adekvatno očuvanje.
9. Fizički integritet: Očuvanje izgleda okoliša, kvalitete zelenih površina te briga o očuvanju i stvaranju ljepšeg, čistijeg i prirodnijeg okoliša.
10. Biološka raznolikost: Smanjiti onečišćenje staništa flore i faune te poticanje građana na isto. Također, obnova i očuvanje ruralnih područja u blizini gradske okolice.
11. Učinkovito korištenje resursa: Maksimiziranje korištenja obnovljivih izvora energije te očuvanje prirodnih rijetkosti i dobara.
12. Čistoća okoliša: Minimiziranje zagađenja, onečišćene vode te uništene zemlje. Pravilno i odgovorno gospodarenje otpadom.

Turizam koji se vodi načelima održivog razvoja te vodi brigu o zadovoljstvu i uključivanju lokalne zajednice u razvoj može dugoročno opstati. Da bi turistička ponuda bila što uspješnije ostvarena potrebno je osigurati povoljne radne uvjete te jednaka radna prava svim građanima. Raspodjela ostvarenih dobara usmjerena prema svim sudionicima otvara nove prilike i povećava razinu zadovoljstva. Uz pravilnu uporabu ograničenih resursa, brigu o čistoći okoliša i očuvanju flore i faune stvorit će se kvalitetniji i uspješniji život na području. Za lokalno stanovništvo ispunjenje ciljeva održivog turizma značit će bolji i kvalitetniji život, a za posjetitelje sigurnije putovanje i ispunjena očekivanja.

2.3. Pokazatelji održivog razvoja prema UNWTO

Prema UNWTO (Svjetska turistička organizacija) postoje područja u kojim se nalaze pokazatelji održivosti razvoja turizma, a to su³:

1. Zadovoljstvo lokalnog stanovništva očituje se u razini zadovoljstva pojedinaca koji žive na području kojeg posjećuju turisti. Uz napore koji vode k održivom turizmu potrebno je povesti brigu o mišljenjima i stavovima lokalnog stanovništva. Zadovoljan stanovnik doprinositi će pozitivno politici turizma, a nezadovoljan s druge strane može označavati prepreku na putu ostvarenja održivosti.

2. Učinci turizma na lokalnu zajednicu predstavlja omjer broja turista i lokalnog stanovništva te se na taj način može uvidjeti tko prevladava i u kojoj mjeri. Također, nakon prilagođene edukacije može se utvrditi postotak stanovnika koji uistinu vjeruju da turizam donosi boljitak infrastrukturi i proširuje paletu proizvoda destinacije. Turističkoj zajednici od važnosti je i broj usluga koje su im dostupne na korištenje, a odnose se na turizam.

3. Održavanje zadovoljstva turista treba se provjeriti nakon što je zavlada sigurnost o zadovoljstvu građana. Postotak turista koji se iznova vraćaju u destinaciju, percepcija dobivene vrijednosti za uloženi novac te zadovoljstvo putnika pružaju nam podlogu za daljnje osnivanje ponude turizma i usavršavanje dosadašnje.

4. Sezonalnost turizma se najbolje prati kroz dolaske turista po mjesecima i broj poduzeća koja rade cijelu godinu. Na hrvatskoj obali je sezonalnost izražena u naglom porastu broja noćenja kroz ljetno razdoblje te brojne objekte (restorane, hotele) koji poslužu samo u toplijim mjesecima godine. Sve se to odražava na ukupan broj radnih mjesta u turizmu koja mogu biti dostupna tijekom cijele godine ili samo tijekom sezone. Također, jedan od pokazatelja je i stopa popunjenosti registriranog smještaja po mjesecima i postotak ukupne popunjenosti smještajnih kapaciteta.

5. Gospodarske koristi od turizma najbolje su prikazane prihodima nastalim u turizmu u odnosu na sveukupne prihode gospodarstva destinacije. Tržište rada pruža dobar pokazatelj gospodarske koristi u vidu radnih mjesta turizma kao postotka od ukupne zaposlenosti.

³ UNWTO: Pokazatelji održivosti razvoja turizma, raspoloživo na: <http://www.crosto.hr/hr/korisni-dokumenti/unwto-pokazatelji/>, [17.05.2019.]

6. Upravljanje energijom bitan je faktor očuvanja resursa za buduće djelovanje. Nužna je kontrola potrošnje energije u kućanstvima te korištenje obnovljivih izvora energije unutar istih. Osim kućanstava, kontrolira se i broj poduzeća koji sudjeluju u programima očuvanja okoliša i korištenja obnovljivih izvora energije u svom poslovanju.

7. Raspoloživost i očuvanje vode gleda se kod potrošnje vode domaćeg stanovništva i turista. Poželjno je reducirati potrošnju vode i na taj način uštedjeti pitku i zdravu vodu koju čovječanstvo i dalje posjeduje u ograničenim količinama.

8. Kvaliteta pitke vode često bude narušena zbog kišnih dana, ali bitno je da postoje poduzeća čija je voda zdrava za piće kako bi turisti i lokalno stanovništvo mogli konzumirati vodu za piće. Potrebno je i ispitati postotak zaraza uzrokovanih korištenjem vode.

9. Postupanje s otpadnim vodama iz domaćinstva pregledava se u postotku kućanstava i poduzeća koji zbrinjavaju otpadne vode i koji su uključeni u proces brige o otpadnim vodama.

10. Upravljanje krutim otpadom (smećem) je svakim danom sve važnija tema zbog velike količine smeća koja se nakuplja u destinaciji pod utjecajem i turista i domaćeg stanovništva. Važan je pokazatelj broj kanti za spremanje otpada i omjer recikliranog otpada u odnosu na nereciklirani otpad.

11. Kontrola razvoja podrazumijeva prije svega kontrolu nad planiranjem razvoja i upotrebe zemljišta unutar granica države.

12. Kontroliranje intenziteta turizma pruža osnovu za donošenje odluka o turizmu, ali i uvid u popularnost destinacije među inozemnim svijetom. Ukupan broj turističkih dolazaka i broj turista po m² određene atrakcije ili km² destinacije neki su od pokazatelja koji omogućuju kontrolu intenziteta turizma.

2.4. Pravila ponašanja u pristupu odgovornom turizmu

U novije vrijeme turiste privlače doživljaji u destinaciji, tradicija i kultura zajednice te očuvani i čisti okoliš. Kako bi uspješno osmislili turističku ponudu potrebno je detaljno istražiti što posjetitelji žele te kakve su njihove potrebe. Pružanje detaljnijih informacija o kulturi i načinu života unutar lokalne zajednice turistima omogućuje usvajanje navika i pravila ponašanja kojih se trebaju pridržavati tijekom svog boravka. Susretanje brojnih kultura na jednom mjestu može negativno djelovati i narušiti njihove autentičnosti.

Primjerice, turist koji dođe iz države u kojoj se ni sami ne brinu o očuvanju okolia zagađivati će i okoliš u koji je došao ako nije upoznat s adekvatnim pravilima ponašanja. Na ponašanja vlada može utjecati različitim kaznama za zanemarivanje politike održivog razvoja (porezi, novčane kazne) ili se mogu osvrnuti na informiranje građana, nagrađivanje i subvencioniranje putem kojih postižu i promidžbu održivog razvoja turizma nekog grada.

Tablica 1: Ključni elementi pravila ponašanja u turizmu

Vrsta pravila	Autori inicijative	Namjena inicijative	Poruka inicijative
Pravila ponašanja za turiste	<ul style="list-style-type: none"> - nevladine organizacije - vladina tijela - Ministarstvo okoliša 	<ul style="list-style-type: none"> - domaći turisti - međunarodni turisti 	<ul style="list-style-type: none"> - smanjenje loših ekoloških i socio-kulturnih učinaka tijekom boravka u destinaciji - povećanje ekonomskih koristi - jednakost odnosa posjetitelja i lokalnog stanovništva - promocija održivog pristupa turizmu
Pravila ponašanja za industriju	<ul style="list-style-type: none"> - međunarodna tijela (UNWTO i IATA) - vladine organizacije - nevladina tijela - turistička poduzeća (hotelske grupacije) 	<ul style="list-style-type: none"> - turizam općenito, ali i određeni sektori turizma (hotelijerstvo) 	<ul style="list-style-type: none"> - adekvatno stručno usavršavanje i edukacija zaposlenika - marketing u skladu s načelima održivog razvoja -promocija održivog pristupa turizmu i recikliranja otpada
Pravila ponašanja za stanovništvo	<ul style="list-style-type: none"> - nevladine organizacije - lokalne zajednice - razvijene i zemlje u razvoju 	<ul style="list-style-type: none"> - lokalne zajednice 	<ul style="list-style-type: none"> - informiranje i savjetovanje o turizmu - smanjenje loših ekoloških i socio-kulturnih posljedica turizma - povećanje ekonomskih koristi - jednakost odnosa posjetitelja i lokalnog stanovništva

Izvor: Bučar, K., Škorić, S., Prebežac, D. (2010): Pravila ponašanja u turizmu i njihov utjecaj na održivi turizam, Acta turistica, 22 (2), str. 234, raspoloživo na:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=105167, [16.05.2019.]

Tablica navodi pravila ponašanja za turiste, industriju i stanovnike. Glavna svrha je edukacija i informiranje o načinu ponašanja na bilo kojem području. Na ovaj način moguće je reguliranje ponašanja turista, minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš te maksimiziranje pozitivnih ekonomskih učinaka. Autori ovih inicijativa mogu biti vladine ili nevladine organizacije, međunarodna tijela poput UNWTO i brojni drugi.

3. PROBLEMI RAZVOJA TURIZMA U DUBROVNIKU

3.1. Opći podaci i povijest grada

Dubrovnik je grad na samom jugu Republike Hrvatske te predstavlja administrativno središte Dubrovačko - neretvanske županije. Dan grada obilježava se 3. veljače, kada se i slavi dan zaštitnika sv. Vlaha. Stara gradska jezgra dodana je na popis UNESCO-ve Svjetske kulturne baštine 1979.godine. Dubrovnik je svoj uspon doživio kroz 15. i 16. stoljeće kada je postao pomorska i trgovačka sila. Također, brojni hrvatski pjesnici, pisci i umjetnici potiču upravo iz ovog povijesno – turističkog središta. Klimatske prilike su povoljne što potvrđuje brojka od 250 sunčanih dana u godini te kupališna sezona koja traje od travnja do listopada. Stanovnici su prema vjerskom opredjeljenju uglavnom katolici (84%)⁴.

Dubrovnik je ime dobio prema slavenskom nazivu za šumu hrasta dub koja se proteže podno brda Srđ. Rimljani su u 7. stoljeću naselili pusti otočić te ga nazvali Lau s (hrid). U želji za samostalnošću i potrebi za obranom nastala je Dubrovačka Republika. U 13.stoljeću Dubrovčani su izgradili jedan od prvih kanalizacijskih sustava te se on i danas koristi⁵.

Ono što je zasigurno pogodilo uspješan razvoj Dubrovačke Republike bio je strašan potres koji se dogodio 1667.godine. Jedina građevina koja je ostala netaknuta bila je crkvice sv. Spasa. Skoro 2 stoljeća nakon tog tragičnog događaja, 1806.godine, Napoleonova vojska ulazi u grad i osvaja ga.

3.2. Gospodarstvo

Dok su u prošlosti glavne gospodarske djelatnosti bile brodogradnja, trgovina i pomorstvo u novije doba tu ulogu preuzima turizam. Pripremanje i pružanje osnovnih turističkih usluga poput smještaja te hrane i pića prevladava na području Dubrovnika i okolice.

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije razvrstava lokalnu i regionalnu samoupravu u Republici Hrvatskoj prema indeksu razvijenosti. Dubrovačko - neretvanska županije smještena je u IV. skupinu regionalne samouprave koja se nalazi u prvoj polovini iznadprosječno rangiranih. Grad Dubrovnik pripada VIII. skupini jedinica lokalne samouprave što obilježava poziciju u prvoj četvrtini iznadprosječno razvijenih jedinica

⁴ Lopižić, I. (2015): Grad Dubrovnik kao jedinica lokalne samouprave, Zagrebačka pravna revija, 4 (3), str. 340, raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=235083, [19.06.2019.]

⁵ Vodovod Dubrovnik: Odvodnja, raspoloživo na: <http://www.vodovod-dubrovnik.hr/stranica/odvodnja-24>, [19.06.2019.]

lokalne samouprave.⁶ Navedeni podaci svjedoče o povoljnoj gospodarskoj razvijenosti dubrovačke županije, ali i njenog središta.

Prema podacima iz Registra poslovnih subjekata⁷ Dubrovnik u 2017.godini broji 2 009 tvrtki. Od toga je 1 838 mikro poduzeća, 144 mala, 24 srednja te 3 velika poduzeća. Tvrtke broje ukupno 11 475 zaposlenih.

Razvoj poduzetništva ohrabruje program koji je osmišljen u svrhu poticanja malih i srednjih poduzetnika te stvaranja povoljnog okruženja za rast i razvoj. Na ovaj način se potiču poduzetnici početnici (oni koji ne posluju duže od 24 mjeseca) te poduzetnici koji su već dugo aktivni (duže od 24 mjeseca). Neki od najvećih programa koje je započela Razvojna agencija Grada Dubrovnika (DURA) su⁸:

- Poduzetnički inkubator „Tvornica ideja“ – za povoljniji najam prostora
- Poticanje IT start-up sektora – razvoj IT profila poduzetnika
- „Start up akademija“ – edukacija poduzetnika za uspješno vođenje posla

Plodno tlo omogućava poljoprivredni uzgoj iz kojeg se ističu agrumi, vinova loza i stablo masline koji prežive sušno razdoblje mediteranske klime tijekom ljetnih mjeseci. Ukupna poljoprivredna površina zemljišta koja spada u područje Grada Dubrovnika iznosi 333,18 ha⁹. Najveći dio čine već prethodno spomenuti maslinici. Vinogradi Dubrovačko – neretvanske županije nalaze se na poluotoku Pelješcu, u Konavlima i Dubrovačkom primorju.

Davanje prioriteta nautičkom turizmu ide na štetu dubrovačkim ribarima koji nemaju prilagođene luke za iskrcaj robe.

Potencijal održivosti gospodarstva, ali i turizma pojavio se u ruralnim područjima okolice grada. Naime, uređenje infrastrukture, pristupnih cesta i mogućnosti za kvalitetniji život stanovništva pružit će priliku za razvoj turizma. Zajedno s tim, uz pravovremenu edukaciju, potiče se zapošljavanje i predstavljanje autohtonih dubrovačkih proizvoda i iznimno očuvane tradicijske kulture.

⁶ Dubrovačka razvojna agencija: Strateški plan Grada Dubrovnika 2018. – 2019., raspoloživo na: http://dura.hr/strateski_dokumenti.html, [20.05.2019.]

⁷ Hrvatska gospodarska komora: Registar poslovnih subjekata, raspoloživo na: <https://digitalnakomora.hr/hr/>, [19.06.2019.]

⁸ Dubrovačka razvojna agencija: Strateški plan Grada Dubrovnika 2018. – 2019., raspoloživo na: http://dura.hr/strateski_dokumenti.html, [20.05.2019.]

3.3 Infrastruktura

3.3.1. Prometna infrastruktura

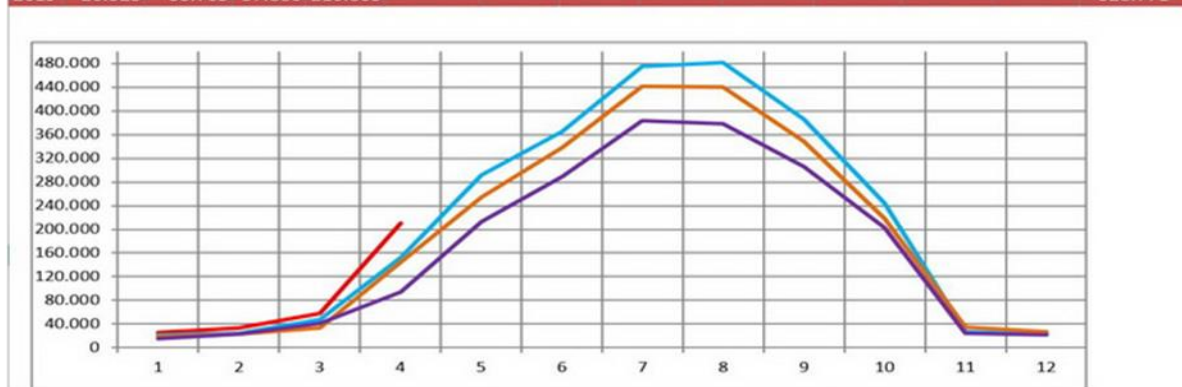
Državna cesta D8 (Jadranska magistrala) vodi do Dubrovnika i okolna sela su uz nju povezana sporednim putevima. Autobusni kolodvor nalazi se pokraj Luke u Gružu što doprinosi povezanosti. Za gužve u prometu bi povoljnije bilo da se što više ljudi vozi gradskim i prigradskim prijevozom koji je dobro razvijen. Tijekom ljetnih mjeseci gužve postaju sve češće, pogotovo kada u luku pristane više velikih kruzera. To dodatno otežava pristup sadržaju lokalnom stanovništvu, ali i posjetiteljima koji pristižu u grad. Ipak, da bi cestovna povezanost bila kvalitetnija nedostaje autocesta koja vodi do grada.

Jedna od 6 pomorskih luka Republike Hrvatske je i Luka Dubrovnik. Od svih pomorskih luka, ona je najposjećenija od strane velikih i malih kruzera. Osim nje veliku važnost morskom prometu daje ACI Marina Dubrovnik u Komolcu. Na svakom od Elafitskih otočića brodovi mogu pristajati u lokalne luke. Tijekom cijele godine otoci su povezani redovnim linijama s lukom u Gružu. Povezanost se očituje i u tome da je Autobusni kolodvor Dubrovnik smješten kraj luke te autobusi svakodnevno voze putnike.

Zračna luka Dubrovnik nalazi se u Čilipima, nedaleko od centra grada. Mjesečni promet luke se tijekom ljetnih mjeseci znatno povećava.

Tablica 2: Mjesečni promet Zračne luke Dubrovnik

Year	Siječanj january	Veljača februar	Ožujak march	Travanj april	Svibanj may	Lipanj june	Srpanj july	Kolovoz august	Rujan septemb	Listopad october	Studeni novemb	Prosinac decemb	TOTAL
2016	15.666	22.615	41.664	94.632	213.321	288.809	383.032	378.473	305.900	202.703	24.284	22.144	1.993.243
2017	19.329	22.813	33.834	143.920	253.928	338.729	442.122	440.789	348.749	218.088	34.090	26.674	2.323.065
2018	22.280	24.074	47.684	151.661	291.453	365.348	474.643	481.863	386.365	244.187	26.615	23.239	2.539.412
2019	26.323	33.765	57.880	210.803									328.771

Izvor: Zračna luka Dubrovnik: Mjesečni promet zračne luke Dubrovnik, raspoloživo na: <https://www.airport-dubrovnik.hr/index.php/hr/>. [21.05.2019.]

Tablica i grafički prikaz pobliže prikazuju uspješnost prometa zračne luke. Napredak je vidljiv, pogotovo u 2019.godini koja se za sada može pohvaliti kao najuspješnijom. U brojkama se vidi izraženost sezonskih posjeta, odnosno pojačan promet tijekom ljetnih mjeseci. To dokazuje podatak da su maksimalni promet postignuti u mjesecima srpnju i kolovozu. Zračna luka Dubrovnik je u 2018.godini ostvarila promet od 2 539 412 što označava porast za 9,31% u odnosu na 2017.godinu.

Osobe s invaliditetom posjećuju grad ili su njegovi stanovnici te bi im prilagođeni pristup željenom sadržaju olakšao aktivnosti. Zračna luka se dobro pobrinula za osobe s invaliditetom te se takvim osobama pruža pomoć od ulaska u zračnu luku sve do zrakoplova. Zaposleni ih prate do šaltera, zrakoplova ili izlaza te pomažu oko prtljage i pružaju sve potrebne usluge.

3.3.2. Ostala infrastruktura

Energetski sustav grada ovisi o ograničenjima koja su postavljena zbog posebnosti zaštite stare gradske jezgre. Postavljanje javne rasvjete treba biti vođeno smanjenjem troškova, što znači korištenje obnovljivih izvora energije. Tu dolazi do prepreka u području unutar gradskih zidina koje je pod UNESCO – vom zaštitom. Uporaba solarnih kolektora na tom dijelu nije dozvoljena i to daje dodatni prostor za razmatranje ostalih načina uštede novca i očuvanja okoliša.

Sustav vodoopskrbe se najviše oslanja na izvor rijeke Omble. Ova rijeka opskrbljuje stanovništvo i posjetitelje, a tijekom kišnih razdoblja nedostaje pitke vode. Kanalizacijski sustav je potreba stanovništva, ali i turističke potražnje, pogotovo na otocima gdje nema kanalizacijskog sustava. Gospodarenje otpadom je odgovornost poduzeća ČISTOĆA d.o.o. Dubrovnik koje pokušava sanirati divlja odlagališta građevinskog otpada koja su prisutna pored gradskih naselja.

3.3. Resursi i atrakcije grada

3.3.1. Prirodni resursi

Poviše atraktivnih plaža diljem dubrovačke obale nalaze se krški prostori na kojima je vrlo malo obradive površine. Obalama otoka prostiru se vapnenačke stijene i crnogorične šume.

Mediterranska klima obilježena je velikim brojem sunčanih dana (od 111 do 116 godišnje), toplim temperaturama i oborinama na kraju jeseni ili s početkom zime. Ljeti su neizostavna sušna razdoblja koja nisu pozitivna pojava za poljoprivredni uzgoj. Također, ova vrsta klime donosi uspješan urod vinove loze, maslina i agruma.

Svojom osebujnom florom ističu se otoci, ali i arboretum u Trstenom koji objedinjuje vegetaciju šume hrasta medunca, alepskog bora i čempresa, vegetaciju makije, te priobalne stijene. U prirodne ljepote ubrajaju se i zaštićeni krajolik Rijeke Dubrovačke i rijeka Omblu. Postoje i dva spomenika prirode – Gromačka špilja i Močiljska špilja.⁹

Kadulja, bosiljak, lavanda, majčina dušica i lovorov list samo su neke od ljekovitih biljaka na ovom području. Nadomak gradskih zidina nalazi se otočić Lokrum koji broji 800 različitih vrsta biljaka u botaničkom vrtu te čini stanište za više od 150 vrsta ptica. Važno je istaknuti kako je spomenuti otok zaštićen kao posebni rezervat šumske vegetacije i pod UNESCO-voim je zaštitom¹⁰.

3.3.2. Kulturni resursi

Istaknuto je područje gradskih zidina zajedno sa tvrđavama, odnosno Stari grad, koji je proglašen UNESCO –vim zaštićenim kulturnim dobrom. Osim toga, Dubrovčani i dalje njeguju tradiciju (Festa sv. Vlaha koja je pod UNESCO-voim zaštitom, Dubrovačke ljetne igre) te je pohvalno da svjetski poznati i priznati Folklorni ansambl Linđo broji mnoštvo članova dubrovačke mladeži. Prema registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, Dubrovnik zajedno sa 20 okolnih sela, broji 403 kulturna dobra¹¹.

⁹ Dubrovačka razvojna agencija: Lokalni Akcijski Plan za integrirani i održivi turizam - Grad Dubrovnik (2014.), raspoloživo na: http://dura.hr/get/kulturna_bastina_turizam/64988/odrzivi_turizam_na_sirem_podrucju_grada_dubrovnika.html, [23.05.2019.]

¹⁰ Dubrovačka razvojna agencija: Lokalni Akcijski Plan za integrirani i održivi turizam - Grad Dubrovnik (2014.), raspoloživo na: http://dura.hr/get/kulturna_bastina_turizam/64988/odrzivi_turizam_na_sirem_podrucju_grada_dubrovnika.html, [23.05.2019.]

¹¹Ministarstvo kulture: Kulturna baština Dubrovnika, raspoloživo na: <https://www.min-kulture.hr/>, [14.07.2019.]

Nepokretna materijalna baština obilježena je UNESCO – vim zaštićenim dobrima poput Starog grada i gradskih zidina. Izgrađene u 16.stoljeću gradske zidine i utvrde koje štite dubrovačke ulice okružene su sa četiri glavne tvrđave Minčeta, Bokar, Sv. Ivan i Revelin. Jedina tvrđava koja stoji samostalno pored zidina je tvrđava Lovrijenac. Unutar zidina dugih skoro 2 kilometra smještene su crkve, samostani i katedrala u čijoj se riznici čuvaju relikvije svetaca. Istaknuta je crkvica sv. Spasa koja je jedina ostala netaknuta u potresu i požaru 1667.godine. Na glavnoj ulici Stradun nalazi se Orlandov stup koji je simbol slobodnog grada. Sa vrha stupa objavljivale su se kneževe naredbe, a pri dnu je urezana stara dubrovačka mjera „lakat“ (51,2 cm)¹². Nasuprot njega nalazi se palača Sponza koja je u prošlosti bila kovnica novca, a danas služi kao arhiv.

Pokretna materijalna baština danas se čuva u gradskim muzejima. Tu su kulturno - povijesni muzej, etnografski muzej Rupe, pomorski muzej koji se nalazi u tvrđavi sv.Ivan, te arheološki muzej. Etnografski muzej u prošlosti je služio kao spremište žita, a danas se u njemu čuvaju Zbirke narodnih nošnji i vezova. Unutar Kneževog dvora danas se nalazi kulturno - povijesni muzej čija je glavna atrakcija kat na kojem su prostorije uređene jednako kao za vrijeme kneževa života. U pomorskom muzeju sačuvani su brodski dokumenti, oprema, makete za izradu brodova, stari novac i brojni drugi predmeti vezani za pomorstvo Dubrovačke Republike. Arheološki muzej obuhvaća predmete, kipove, posude te skulpture iz Egipatske, Antičke, Ciparske, Ranosrednjovjekovne i Pretpovijesne zbirke.

Nematerijalna kulturna baština predstavljena je prije svega tradicionalnom festom sv. Vlaha koja se održava svake godine, 3.veljače. Zaštitnik grada štuje se kroz poznatu procesiju kroz ulicu Stradun na kraju koje slijedi misa svetom Vlahu u čast. Festa je 2009.godine upisana na UNESCO – vu listu Reprezentativne nematerijalne kulturne baštine čovječanstva¹³. Poznati folklorni dubrovački ples Lindo najbolje je očuvan u Dubrovačkom Primorju te ga danas dubrovačka mladež rado izvodi na kulturnim događanjima i priredbama.

¹³ Ministarstvo kulture: Kulturna baština Dubrovnika, raspoloživo na: <https://www.min-kulture.hr/>, [14.07.2019.]

3.3.3. Manifestacije

Dubrovačke ljetne igre su festival koji datira još od 1950. godine te oživi svako ljeto, u razdoblju od 10. srpnja do 25. kolovoza. Glavni događaj koji obilježava otvaranje festivala je podizanje zastave na stup Orlanda koji se nalazi na samom Stradunu. Tako se označava početak Dubrovačkih ljetnih igara te se počinje razdoblje u kojem poznati glumci, skladatelji, umjetnici i glazbenici vjernoj publici prikazuju najvažnija djela književnosti. Specifičnost manifestacije je ta što tvrđave, otok Lokrum te park Gradac postaju pozornice tijekom trajanja iste.

Festa sv. Vlaha počinje 3. veljače kada se slavi zaštitnik grada sv. Vlaha. Nakon mise koja se održava u crkvi sv. Vlaha slijedi procesija na kojoj se nose relikvije istoimenog sveca. Puštanjem golubica svećenik označava početak feste. Radi postojanja vjere da će se zaštititi od bolesti grla, mnoštvo građana sudjeluje u procesu „grličanja“ gdje svećenik prislanja dvije ukrštene svijeće uz grlo vjernika.

Lindo - folklorni ansambl u Dubrovniku osnovan je 1964. godine kada je i održana prva audicija¹⁴. Danas ovo kulturno – umjetničko društvo broji mnoštvo članova svih uzrasta koji nastupaju po cijeloj Europi. Osim plesa na Dubrovačkim ljetnim igrama, u ljetnim mjesecima članovi društva počaste turiste nastupima u Lazaretima.

Međunarodni Film Festival u Dubrovniku – DIFF prvi put je održan 2003. godine te od tada brojni članovi filmske industrije posjećuju grad. Festival se održava unutar gradskih zidina te se naposljetku dodjeljuju nagrade za najbolji film i najutjecajniji doprinos događaju.

3.4. Turistička obilježja

3.4.1. Turistička ponuda

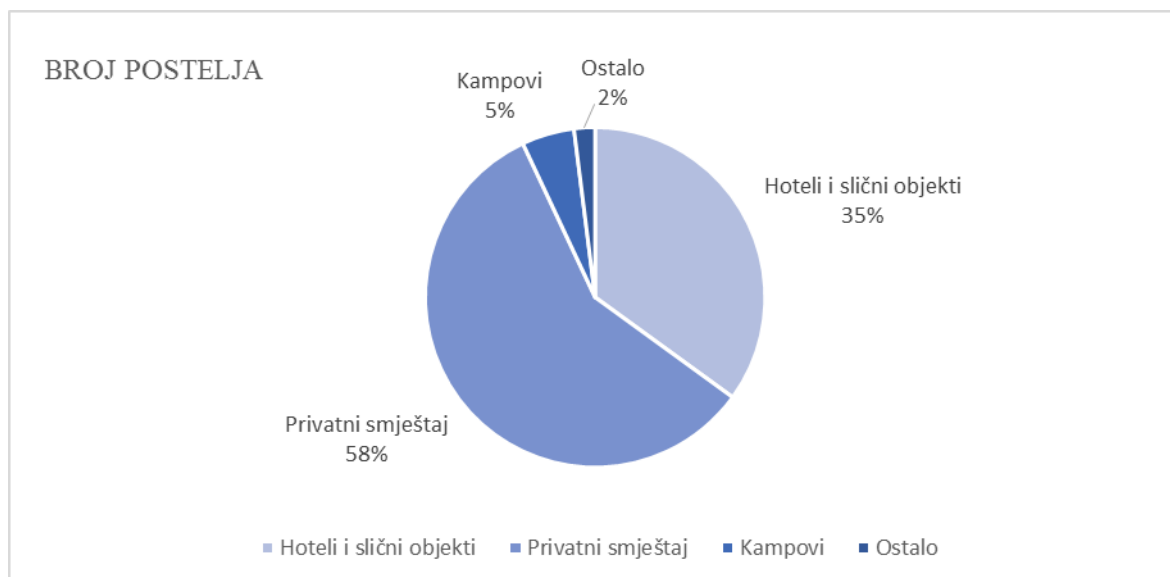
Turistička ponuda predstavlja količinu roba i usluga koje se nudi turistima na određenom turističkom tržištu, u određeno vrijeme i po određenoj cijeni¹⁵. Turistička ponuda Dubrovnika zadovoljava iz godine u godinu mnoštvo posjetitelja, iako je većinom sezonskog karaktera.

¹⁴ Meet Dubrovnik: Folklorni ansambl Lindo, raspoloživo na: <http://www.meetdubrovnik.com/>, [27.05.2019.]

¹⁵ Petrić, L. (2007): Osnove turizma, Ekonomski fakultet, Split, str. 88

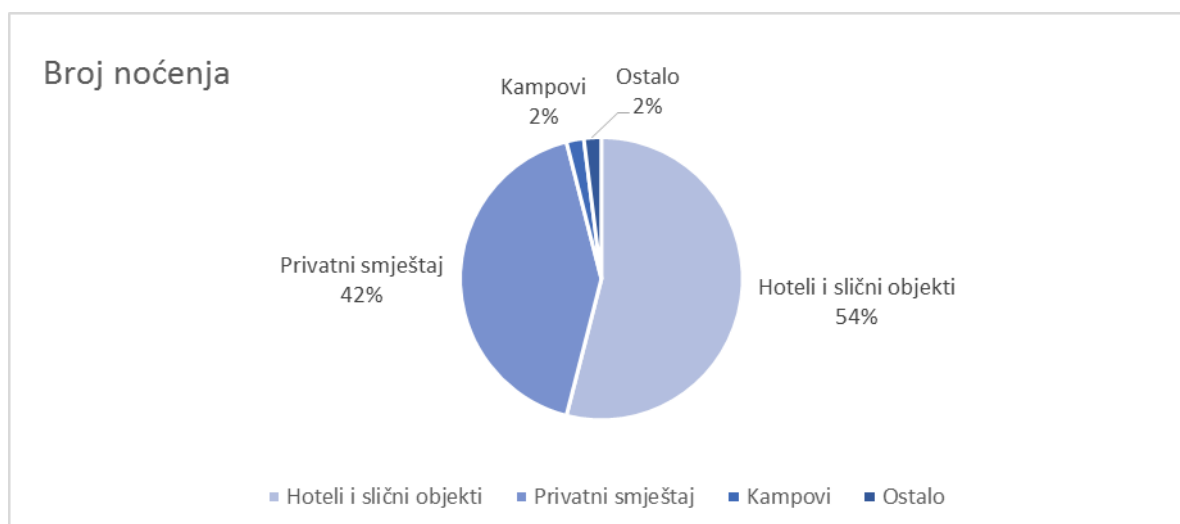
Od smještajnih kapaciteta prevladavaju hotelski objekti visokih kategorija i privatni oblici smještaja (apartmani).

Osim sigurnosti boravka, turiste privlači čistoća i plavetnilo mora, ugodne temperature zraka te razvedena obala sa brojnim otocima od kojih otok Mljet sadrži istoimeni nacionalni park.

Grafikon 1: Smještajni kapaciteti u Dubrovniku, 2017.godina

Izvor: Hrvatska gospodarska komora: Turizam Dubrovačko – neretvanske županije 2017. godine, raspoloživo na: <https://www.hgk.hr/documents/turizam-dnz-i-ix20175a30fbd2070c0.pdf>, [21.05.2019.]

Grafikon 2: Noćenja u smještajnim kapacitetima u Dubrovniku, 2017.godina

Izvor: Hrvatska gospodarska komora: Turizam Dubrovačko – neretvanske županije 2017. godine, raspoloživo na: <https://www.hgk.hr/documents/turizam-dnz-i-ix20175a30fbd2070c0.pdf>, [21.05.2019.]

Prvi grafički prikaz govori o ponudi smještajnih objekata, a drugi o strukturi noćenja u tim smještajnim objektima. Vidljivo je kako prevladava privatni smještaj (58%), ali s druge strane gosti pretežito borave u hotelima (54% noćenja). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2017.godini grad bilježi 3 441 276 noćenja, a od toga 1 841 918 u hotelskim smještajnim kapacitetima. Osim smještaja kao elementa turističke ponude, Dubrovnik se može pohvaliti prethodno pojašnjenim prirodnim i kulturnim dobrima, kao i manifestacijama.

3.4.2. Turistička potražnja

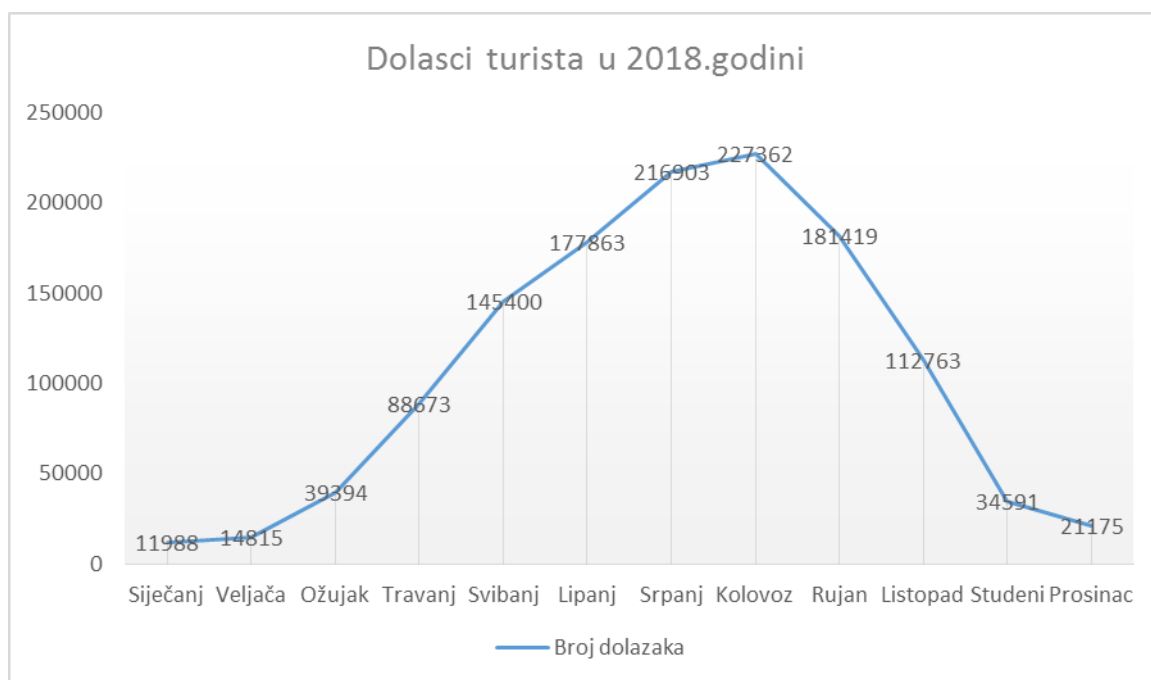
Turistička potražnja u Dubrovniku povećava se iz godine u godinu. Kao što prikazuje Tablica 3 u 2018. godini ostvaren je rekordan broj noćenja od 4 140 142, odnosno broj noćenja je povećan za 6,54% u odnosu na 2017.godinu. Trend rasta potražnje zabilježen je i u prethodnim godinama.

Tablica 3: Dolasci i noćenja turista u Dubrovniku u razdoblju od 2014. do 2018.godine

	2014.godina	2015. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina
Dolasci	818 017	889 681	987 567	1 174 878	1 272 346
Noćenja	2 819 868	2 984 357	3 371 075	3 886 065	4 140 142
Indeksi (dolasci)	111,6	108,8	111,0	118,9	108,3
Indeksi (noćenja)	108,8	105,8	112,9	115,3	106,5

Izvor: Vlastita obrada prema: Državni zavod za statistiku: Dolasci i noćenja turista u Dubrovniku, raspoloživo na: <https://www.dzs.hr/>, [28.05.2019.]

Tablica prikazuje brojeve noćenja i dolazaka u Dubrovniku, kroz petogodišnje razdoblje (2014. – 2018.). Uspoređujući podatke iz 2014. godine u odnosu na 2018. godinu broj dolazaka se povećao za 35,71%, a broj noćenja 31,89% što dokazuje pozitivan trend kretanja turističke potražnje na području grada.

Grafikon 3: Dolasci turista po mjesecima, Dubrovnik, 2018.godina

Izvor: Vlastita obrada prema podacima: Turistička zajednica grada Dubrovnika

Grafikon 3 prikazuje izraženu sezonalnost kroz ljetne mjesece. Kolovoz bilježi najveći broj dolazaka (227 362), dok je najmanje uspješan mjesec siječanj (11 988). Ukupan broj dolazaka kroz 2018. godinu je 1 272 346. Kada se uspoređi broj dolazaka i broj stanovnika može se zaključiti kako su nosivi kapaciteti grada dovedeni u pitanje.

Prevladavaju individualni dolasci (57%), naspram organiziranih putovanja u 2017.godini. U strukturi dolazaka prema dobi najveći udio čine posjetitelji u dobnoj skupini od 25 do 34 godine te najveći broj noćenja ostvaruju turisti koji dolaze iz Ujedinjenog Kraljevstva (777 709 noćenja), SAD-a (279 390 noćenja), Francuske (226 602 noćenja) i Njemačke (217 503 noćenja). Broj posjetitelja koji su doputovali kruzerima tijekom 2017.godine iznosi 583 462. Najveći broj posjetitelja ipak dolazi zračnim prometom (ukupno 2 539 412 putnika), a najfrekventniji mjeseci su srpanj i kolovoz.¹⁶

3.4.3. Turistička zajednica grada Dubrovnika

Turistička zajednica grada Dubrovnika osnovana je kako bi poticala i unaprijedila razvoj turizma na području Grada Dubrovnika te štitila interese pružatelja ugostiteljskih i drugih

¹⁶ Zračna luka Dubrovnik: Mjesečni promet zračne luke Dubrovnik, raspoloživo na: <https://www.airport-dubrovnik.hr/index.php/hr/>. [21.05.2019.]

turističkih usluga. Informativni centri pozicionirani su na 6 mjesta grada i okolice: Pile, Lapad, Gruž, Zaton te otoci Lopud i Šipan. Zajednica može organizirati događaje i manifestacije, obavljati poslove promocije, prodaje suvenira i turističkih karata.

Poslovi Turističke zajednice grada Dubrovnika¹⁷:

- Promovirati Grad i turističku ponudu
- Upravlјati javnom turističkom infrastrukturom
- Određivati ciljeve i politiku razvoja
- Poticati ekonomsku i društvenu ravnotežu
- Prikupljati i ažurirati podatke vezane za turizam svaka 4 mjeseca
- Informirati posjetitelje
- Koordinirati djelovanje svih uključenih u turizam
- Poticati inovativnost u kreiranju turističke ponude
- Prikupljati podatke o turističkom prometu
- Sudjelovati u edukativnim programima građana

Turistički ured obavlja sve administrativne, pravne i financijske poslove. Provodi promociju turističkog proizvoda, analizu i evidenciju te organizira cjelokupan rad informativnih centara. Također, prikuplja, obrađuje i dostavlja sve podatke potrebne za rad Zajednice. Kao bitan oblik komunikacije pojavljuju se sadržaji poput Web stranica. Stranica Turističke zajednice Grada Dubrovnika sadrži korisne informacije za posjetitelje poput prijevoza, smještaja, gradskog vodiča kroz kulturu, povijest i znamenitosti te brojnih drugih aktivnosti. Može se pronaći i kalendar događanja koji posluži za inozemne posjetitelje, ali i domaće stanovništvo. Kalendar događanja omogućuje uvid korisnicima u pregled manifestacija, festivala i poznatih dubrovačkih noći. Turistička zajednica je ažurna te sve promjene i zanimljivosti bilježi na godišnjem pregledu kalendara događanja. Dodatnu komunikaciju i izvor informacija omogućuju dostupne poveznice za društvene mreže putem kojih korisnici mogu pretraživati dodatne sadržaje i komunicirati s turističkom zajednicom.

¹⁷ Turistička zajednica grada Dubrovnika: Statut, raspoloživo na: <http://www.tzdubrovnik.hr/dokumenti.html>, [13.07.2019.]

3.6. Swot analiza

SWOT analiza omogućava kritičko sagledavanje resursa kao i uvjeta okruženja koji mogu djelovati na razvoj turizma u gradu Dubrovniku.

Tablica 4: SWOT analiza grada Dubrovnika

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • veliki broj sunčanih dana • toplo i čisto Jadransko more • ugodna mediteranska klima • raznolikost biljnog i životinjskog svijeta • kvalitetna zračna povezanost • bogata materijalna i nematerijalna kulturno - povijesna baština • sigurnost • atraktivna i poznata destinacija • smještaj visoke kvalitete • pristupačno domaće stanovništvo 	<ul style="list-style-type: none"> • infrastrukturalno loše organiziran grad • neadekvatno gospodarenje otpadom • slaba cestovna povezanost • objekti koji su sastavni dio turističke ponude nisu prilagođeni za osobe s posebnim potrebama • nedovoljna razina brige i zaštitenosti kulturno - povijesne baštine • nedovoljna razina inovativnosti u osmišljavanju turističke ponude • velike gužve tijekom sezone
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • mogućnost korištenja EU fondova • gradnja Pelješkog mosta • kvalitetnija edukacija građana • razvoj ponude u širem okruženju grada • korištenje obnovljivih izvora energije • razvoj novih sadržaja i poljoprivrede 	<ul style="list-style-type: none"> • rastućim brojem turista raste i onečišćenje i zagađenje okoliša • negativni učinci kruzera koji osim zagađenja uzrokuju gužve • fokus samo na goste koji putuju zračnim prijevozom • gradnja novih zgrada ne regulira se nikakvim standardima • gubljenje tradicionalnih vrijednosti • razvoj ujednačene ponude koja nije inovativna, a uz to zasićenje tržišta te pad turističke potražnje • razvoj konkurentskih destinacija u blizini

Izvor: Vlastita obrada prema: Dubrovačka razvojna agencija: Strateški plan Grada Dubrovnika 2018. – 2019., raspoloživo na: http://dura.hr/strateski_dokumenti.html, [20.05.2019.]

Snage Dubrovnika u polju turizma prvenstveno se odnose na sigurnost posjeta, ugodnu i toplu mediteransku klimu te privlačnu razvedenu obalu. Veliki broj sunčanih dana popraćen toplinom Jadranskog morem daje svoj doprinos dužoj kupališnoj sezoni. Grad zaštićen 2 kilometra dugačkim zidinama može se pohvaliti bogatom poviješću koja potiče još od 7. stoljeća. Vrijedni kulturno - povijesni spomenici i objekti plijene pažnju svakodnevnih posjetitelja. Raspoloženo za rad s turistima domicilno stanovništvo dokazuje atraktivnost i privlačnost Dubrovnika kao svjetski poznate turističke destinacije.

Slabosti su vidljive u području mobilnosti. Naime, do grada ne vodi autocesta i vrlo loše je cestovno povezan s ostatkom države. Objekti poput muzeja, crkava, samostana, drevnih ljekarni, kovnice novca i brojnih drugih dostupni su za razgledavanje, ali nisu prilagođeni za posjete osoba s posebnim potrebama. Također, ljetnikovci koji mogu biti dio turističke ponude nisu obnovljeni. Ponuda grada temelji se uglavnom na prirodnim i kulturnim dobrima (koja nisu na pravi način zaštićena) te se ne vodi računa o inovativnosti, samo se preslikavaju načini zarade novca koji već postoje. Sve to vodi još većim gužvama i nedostatku parkirnih mjesta kako za građane, tako i za posjetitelje.

Prilike koje se na adekvatan način iskoriste, poput financiranja projekata novcem iz EU fondova, mogu donijeti pozitivne dugoročne promjene. Raznim subvencijama otvara se prilika za očuvanje i obnovu flore i faune, ali isto tako kulturnih materijalnih i nematerijalnih dobara. Aktualna gradnja Pelješkog mosta može doprinijeti povezanosti grada s ostatkom zemlje. Priliku za razvoj novih oblika turizma poput ruralnog daju prostrana dubrovačka sela domaćeg ugođaja. Korištenjem što je više moguće obnovljivih izvora energije i poboljšanjem kvalitete infrastrukture grada stvoriti će se bolji uvjeti za život stanovništva.

Prijetnje čine posjete brodova velikih kapaciteta koje stvaraju gužve kroz grad. Gužve ometaju svakodnevnicu domaćeg stanovništva i posjetitelja grada. Osim toga, porast broja dolazaka ostavlja za sobom negativne tragove na čistoću zraka, okoliša i mora. To može biti prilika za ostale gradove poput Splita, Zadra ili Rijeke koji će razviti inovativniju ponudu i konkurirati dubrovačkom turizmu.

3.7. Problemi razvoja turizma u Dubrovniku

Prilikom rasta i razvoja turizma vidljivi su negativni i pozitivni učinci. Bitno je obratiti pažnju na minimiziranje negativnih i maksimiziranje pozitivnih učinaka kako bi turizam bio dugoročno održiv. U nastavku se navode najznačajniji problemi razvoja turizma u Gradu:

- Nedostatak inovativnog sadržaja

Turistička ponuda destinacije prije svega treba biti inovativna kako bi zadovoljila postojeće posjetitelje i privukla nove. Gradu Dubrovniku nedostaje takvog sadržaja, pogotovo u području gradskih zidina. UNESCO – va zaštita jača integritet ove turističke atrakcije, ali ograničava izgradnju i obnovu. Muzeji koji čine kulturno – povijesnu atrakciju mogu se dodatno upotpuniti suvremenijim pristupom prezentaciji sadržaja i interpretaciji građe. Naime, valorizacija kulturne baštine moguća je uz adekvatnu interpretaciju iste. Interpretacija je komunikacijski proces koji na edukativan i zabavan način posjetiteljima otkriva značenje baštine i pomaže im u doživljavanju kulturnih dobara¹⁸.

Dubrovački turizam se oslanja na ljetno razdoblje godine te glavni proizvodi koji predstavljaju ponudu su more i sunce. Ljeti se u gradu živi užurbano i dinamično, dok zimi sve miruje. Većina restorana, kafića i smještajnih objekata su zatvorena izvan sezone te građani gube radna mjesta. Osim posla, stanovnici nemaju priliku uživati usluge koje turisti dobivaju jer su objekti zatvoreni te se osjeti prilagođenost i privrženost strancima.

Moderno doba zahtijeva korištenje novih tehnologija kako bi ponuda bila prilagođena i dostupna svima. Korištenje virtualne stvarnosti približilo bi događaje iz prošlosti i život tadašnjih stanovnika strancima, ali i mlađim naraštajima domicilnog stanovništva. Novčana ulaganja u tehnološki boljitak unaprijedit će kvalitetu i inovativnost turističke ponude Dubrovnika te olakšat zaposlenima u turizmu svakodnevne aktivnost i zaduženja, a korisnicima pružiti veći doživljaj.

- Nedostatak radne snage

Po ovom pitanju treba se fokusirati na nedostatak odgovarajuće radne snage. Ugostiteljstvo najviše pati te zaposleni moraju obavljati više posla nego što je predviđeno za njih. Tako raste

¹⁸ Slunjski, R. (2017): Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine, Podravina, 16 (31), str. 166, raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=281115, [04.09.2019.]

nezadovoljstvo, ali i iscrpljenost djelatnika te usluga nije pružena na potrebitom nivou kvalitete.

Nedostatak radne snage može se pripisati povećanom potražnjom za uslugama tijekom sezone, ali i niskim plaćama u odnosu na opseg posla i duže radno vrijeme. Također, bitan faktor su i slobodni dani kojih dubrovački ugostitelji ljeti skoro i nemaju. Manjak može biti sve veći s obzirom na odlazak stanovnika u ostale zemlje Europske unije koje nude bolje uvjete zaposlenja.

Ugostitelji pokušavaju riješiti ovaj problem uvozom radne snage iz susjednih zemalja. Međutim, to nije dovoljno, a kvote za uvoz nisu dovoljno visoke. Ova stavka može dovesti u pitanje mnogo toga. Postojeći radnici mogu napustiti svoja radna mjesta, a nadolazeći ne moraju nužno biti dovoljno kvalitetni.

- Zanemarivanje brige o prirodnim resursima

Ograničenost je obilježje koje vrijedi za sve resurse. Lokalno stanovništvo zajedno s inozemnim posjetiteljima koristi ograničene prirodne resurse. Glavni problem predstavlja onečišćenje zraka, vode i tla. Uz postojeće građane turisti donose dodatna zagađenja, pogotovo ako nisu upoznati sa brigom o održivom razvoju ni u svojoj državi. Posjetitelji provedu kratki period u destinaciji te moguća šteta negativno doprinosi životu lokalne zajednice.

Zbog povećane potražnje iz sezone u sezonu niču novi građevinski objekti. Šume se sijeku kako bi se prilagodilo zemljište za gradnju, a zelenih površina grad i okolica ima sve manje i manje. Grade se vile koje nisu uklopljene u teren i okoliš već postojećih kamenih kuća te ne poštuju prostorna obilježja.

- Velike gužve

Dubrovnik broji 42 615 stanovnika prema popisu iz 2011. godine¹⁹. Kroz period 2018. godine grad je ostvario 1 272 346 dolazaka što je gotovo 30 puta veći broj od broja stanovnika. Taj podatak dokazuje stvaranje ogromnih gužvi u prometu i unutar stare gradske jezgre. Zbog izražene sezonalnosti i nedostatka radne snage u grad osim turista dolaze i zaposlenici iz drugih dijelova Hrvatske što dodatno doprinosi gužvama. Prometni policajci pokušavaju

¹⁹ Dubrovačko neretvanska županije: Demografski podaci o Dubrovniku, raspoloživo na: <http://www.edubrovnik.org/demografski-podaci/>, [14.06.2019.]

regulirati promet, postavljaju se semafori, kružni tokovi, ali to nije dostatno da se smanji gužva kroz gradske ceste.

Ulaz u Stari grad se još uvijek ne kontrolira, iako se pojavljuju ideje o brojačima na ulazu u grad, kako bi se vodilo računa o broju posjetitelja koje još nisu provedene u djelo. Prenapučenost stare gradske jezgre onemogućuje lokalnom stanovništvu obavljanje svakodnevnih aktivnosti i pristup kulturnim sadržajima (domaći ljudi kasne na posao, gube volju za odlazak na festival Dubrovačke ljetne igre, ne posjećuju muzeje i naposljetku u potpunosti izbjegavaju odlazak u Stari grad).

Gužve postaju veće kada pristanu brodovi poput kruzera. Naime, putnici na brodu imaju sve potrebne sadržaje te u grad dođu na razgledavanje. Stvaraju se prometne gužve zbog brodova koji pristanu u Gruž, a oni koji pristanu pokraj stare gradske jezgre prevoze putnike manjim brodicama u centar. Osim što onemogućuju prohod kroz grad ostalim posjetiteljima, doprinose onečišćenju mora i zraka.

- Visoke cijene

U slučaju kada potražnja raste, isto će se dogoditi i s cijenama. Turistička potražnja u Dubrovniku uzrokuje porast cijena. U nekim slastičarnama, restoranima ili kulturnim objektima postoje popusti za domaće stanovništvo. Na taj način vrši se prilagodba i potiče se lokalno stanovništvo na korištenje sadržaja koje koriste i turisti. S druge strane, turisti na to mogu gledati kao neku vrstu diskriminacije jer se svaki gost treba gledati jednako. Osim cijena hrane i pića, život u Dubrovniku postaje skuplji uz porast cijena nekretnina. Porast cijena nekretnina doveo je do naseljavanja okolnih dijelova poput Mokošice i Župe dubrovačke. Zbog gužvi i visokih cijena stanovništvo napušta staru gradsku jezgru kao mjesto stanovanja. Prisutan je problem gentifikacije uslijed preuređenja građevina u neposrednoj blizini gradskih zidina čiji su vlasnici uglavnom inozemni državljani. Unutar zidina se nalaze uglavnom ugostiteljski i smještajni objekti namijenjeni turistima.

- Oslanjanje samo i isključivo na turizam

Grad Dubrovnik je ostalim stanovnicima Republike Hrvatske i turistima poznat uglavnom po djelatnosti turizma. U skladu s tim način života, ponuda i sadržaji grada prilagođeni su isključivo turizmu. Veliki broj kućanstava prihode ostvaruje od turizma (apartmani, ugostiteljstvo i sl.) bili oni vlasnici objekta ili samo zaposlenici.

Zanemaruje se razvoj ostalih djelatnosti koje bi bile korisne poput poljoprivrede ili ribolova. Ovim djelatnostima se stanovništvo uglavnom bavi rekreativno i za svoje potrebe. Ruralna područja su isključena osim ako nisu ostvarila razvoj seoskog domaćinstva koji se povezuje s turizmom. Različiti nepredviđeni događaji mogli bi smanjiti turističku potrošnju te bi mnoštvo stanovnika ostalo bez prihoda. Razvojem drugih djelatnosti turizam ne bi bio u toj mjeri dominantan.

- Nezadovoljstvo građana

Lokalno stanovništvo zbog navedenih negativnih učinaka izražava svoje nezadovoljstvo na više načina. Oni koji zarađuju za život u turizmu uglavnom će svoje mišljenje ublažiti, ali ostali neće imati toliko strpljenja i razumijevanja. Odnos prema turistima s vremenom će postati hladan i neugodan te će sve više djelatnika svakog turista gledati samo kao izvor prihoda.

Gužve i previše posla tijekom sezone iscrpljuje stanovništvo i vodi prema nezadovoljstvu. Iako su prihodi tijekom sezone prihvatljivi, a za neke i više od toga, stanovnici zimi često traže posao kako se ne bi osjećali beskorisno ili kako bi zadovoljili svoje osnovne i dodatne potrebe.

3.8. Smjernice za daljnji razvoj turizma

Smjernice za daljnji razvoj turizma na području Dubrovnika bit će navedene prema prethodno navedenim problemima razvoja.

- Proširenjem ponude u vidu organizacije zabavnih i kulturnih programa za vrijeme blagdana ili zimskih festivala unaprijedit će se ponuda.
- Postojeće atrakcije mogu se osuvremeniti korištenjem virtualne stvarnosti kako bi sadržaj bio pristupačniji i zanimljiviji korisnicima.
- S obzirom na to da je Dubrovačko područje okruženo otocima (Lokrum, Lopud, Šipan, Koločep) bilo bi korisno bolje ih prometno povezati s gradom. Češće brodske linije omogućit će lakši pristup sadržajima, a to će otvoriti i brojne mogućnosti organizacije zabavnih i privlačnih događaja koji mogu smanjiti koncentraciju turista u centru grada.
- Uvođenjem novčanih naknada za zapošljavanje pripravnika dodatno bi se motivirali poslodavci i pripravnici. Osim toga, cjelokupni uvjeti rada bi trebali biti poboljšani. U

skladu s povećanim opsegom posla poslodavci mogu povećati nadnice zaposlenima ili dodatno ih nagraditi (slobodni dani, bonusi i slično).

- Zbog sezonalnosti brojni objekti su tijekom zime zatvoreni te zaposleni gube radna mjesta i novčana primanja. Otvaranjem objekata i zimi koje je popraćeno prilagođenom ponudom i kraćim radnim vremenom zbog nedostatka korisnika zainteresiralo bi buduće zaposlenike za pripadnost poduzeću.
- Postavljanjem raznih edukativnih plakata može se skrenuti pažnja na brigu o okolišu i probuditi svijest o zaštiti okoliša među građanima i posjetiteljima. Također, domaće stanovništvo je potrebno upoznati s problemom i ispravno educirati. Može se početi razvrstavanjem otpada uz kontrolu potrošnje prema kućanstvima, a neizostavni su i projekti uz naglasak na održivi turizam u suradnji s građanima.
- Izgradnjom dodatnih parkirnih mjesta i uvođenjem programa Pametnog parkinga koji regulira i prikazuje broj slobodnih mjesta ovaj problem bi se mogao ublažiti.
- Potrebno je osim toga regulirati broj kruzera kojima je dnevno dozvoljeno pristupiti gradu, broj pristupa Staroj gradskoj jezgri te promet putničkih autobusa. Pogotovo se treba voditi računa o autobusima koji dolaze na područje ulaza u Stari grad. Zajedno sa prevelikim brojem taxi vozila autobusi dodatno stvaraju gužbe te je promet otežan.
- Uvođenjem autobusa koji su specijalno namjenjeni turistima (Luka Gruž, Autobusni kolodvor Dubrovnik, Zračna luka) mogla bi se smanjiti koncentracija u javnom gradskom prijevozu.
- Uz uvođenje nižih poreznih stopa ugostitelji bi mogli ponuditi i niže cijene proizvoda. Također, uz niže cijene dobavljača moguće je snižavanje cijena proizvodima.
- Povećanjem ponude nekretnina izgradnjom novih smanjit će se njihova vrijednost, a ponudom stanova po nižim cijenama ili povoljnijih kredita za socijalno ugroženije utjecaj visokih cijena na kvalitetu života mogao bi se smanjiti.
- Razvojem ostalih djelatnosti, a ne samo turizma domaće stanovništvo se može dodatno uključiti u gospodarstvo i doprinjeti raznolikoj ponudi. Dodjeljivanje subvencija i potpora za razvoj poljoprivrede i ribarstva može potaknuti stanovništvo na suradnju. Na taj način manje bi se građana bavilo turizmom te bi ponuda dobila prostora za poboljšanje kvalitete.

- Također, socijalno ugroženo stanovništvo ne smije ostati zanemareno. Bolja kvaliteta života može se postići novčanim naknadama ili izgradnjom prihvatilišta za socijalno ugroženo stanovništvo.

4. ZAKLJUČAK

Dubrovnik je grad na jugu Hrvatske svijetu poznat kao atraktivna turistička destinacija u koju svake godine dolazi veliki broj posjetitelja. Razvoj turizma ima svoje dobre i loše strane koje treba regulirati kako bi dugoročno osigurao boljitak za lokalno stanovništvo. Pristup razvoju odgovornog turizma trebao bi se bazirati na njegovoj održivosti.

Održivost omogućuje sklad između prirode, ekonomije, tehnologije i društva te stvara bolju kvalitetu života unutar zajednice. Osim zadovoljstva lokalnog stanovništva i pozitivnih učinaka na zajednicu, održivi razvoj turizma brine o zaštiti i očuvanju ograničenih resursa. Ovakvim razvojem nastoje se smanjiti negativni učinci koje za sobom ostavlja razvoj masovnog turizma, a istaknuti pozitivne učinke u turističkoj destinaciji.

Gospodarstvo Dubrovnika temelji se na turizmu te se grad sve više nastoji prilagoditi turističkim potrebama. Često razvoj infrastrukture i kapaciteti grada nisu u mogućnosti pratiti užurbani način razvoja turističke sezone te se narušava kvaliteta života i do izražaja dolazi nezadovoljstvo domaćeg stanovništva. Očuvanjem postojećih sadržaja i iskorištavanjem mogućih prilika za unaprjeđenje može se obogatiti turistička ponuda.

Nedostatak inovativne ponude može se nadopuniti osuvremenjivanjem postojećih sadržaja ili ulaganjem u nove i inovativne atrakcije. Produljenje sezone i novčane naknade za zapošljavanje pripravnika pomogle bi kod nedostatka radne snage. Nakon što se građani upoznaju sa problemom očuvanja okoliša i prirodnih resursa potrebno je provesti mjere ograničavanja potrošnje otpada po kućanstvu. Regulacijom prometa i broja posjetitelja smanjit će se koncentracija turista u centru grada što će smanjiti i prometne gužve. Također, uz gradnju dodatnih stambenih prostora mogu se smanjiti cijene nekretnina. Nezadovoljstvo građana može se ublažiti boljim uvjetima za stanovanje te unaprjeđenjem kvalitete života. Razvojem turizma u Dubrovniku poljoprivreda i ribarstvo su zanemareni te je sve posvećeno i okrenuto prema turizmu. Osim potrebne brige o stvaranju održivog turizma važno je poticati i ostale gospodarske djelatnosti.

LITERATURA

Bjelica, A., Blažević, B., Črnjar, M. (2005.): Održivi razvoj turizma, Fakultet za turistički i hotelski menadžment, Opatija

Čavlek, N., Vukonić, B. (2001): Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb

Petrić, L. (2007): Osnove turizma, Ekonomski fakultet, Split.

Bučar, K., Škorić, S., Prebežac, D. (2010): Pravila ponašanja u turizmu i njihov utjecaj na održivi turizam, Acta turistica, 22 (2), str. 221-246, raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=105167, [16.05.2019.]

Lopižić, I. (2015): Grad Dubrovnik kao jedinica lokalne samouprave, Zagrebačka pravna revija, 4 (3), 335-360, raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=235083, [19.06.2019.]

Slunjski, R. (2017): Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine, Podravina, 16 (31), 163-172, raspoloživo na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=281115, [04.09.2019.]

Izvor s interneta:

Državni zavod za statistiku: Dolasci i noćenja turista u Dubrovniku, raspoloživo na: <https://www.dzs.hr/>, [28.05.2019.]

Dubrovačka razvojna agencija: Lokalni Akcijski Plan za integrirani i održivi turizam - Grad Dubrovnik (2014.), raspoloživo na: http://dura.hr/get/kulturna_bastina_turizam/64988/odrzivi_turizam_na_sirem_podrucju_grada_dubrovnika.html, [23.05.2019.]

Dubrovačka razvojna agencija: Strategija razvoja kulture Grada Dubrovnika, raspoloživo na: https://dura.hr/user_files/admin/strateski%20dokumenti/Kulturna%20strategija%20grada%20Dubrovnika.pdf, [23.05.2019.]

Dubrovačka razvojna agencija: Strateški plan Grada Dubrovnika 2018. – 2019., raspoloživo na: http://dura.hr/strateski_dokumenti.html, [20.05.2019.]

Dubrovački muzeji: Muzejska građa Dubrovnika, raspoloživo na: <http://www.dumus.hr/>, [23.05.2019.]

Dubrovačko neretvanska županije: Demografski podaci o Dubrovniku, raspoloživo na: <http://www.edubrovnik.org/demografski-podaci/>, [14.06.2019.]

Hrvatska gospodarska komora: Registar poslovnih subjekata, raspoloživo na: <https://digitalnakomora.hr/hr/>, [19.06.2019.]

Hrvatska gospodarska komora: Turizam Dubrovačko – neretvanske županije 2017. godine, raspoloživo na: <https://www.hgk.hr/documents/turizam-dnz-i-ix20175a30fbd2070c0.pdf>, [21.05.2019.]

Institut za turizam: Ljeto – stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj (2017.), raspoloživo na: <http://www.iztg.hr/hr/institut/projekti/istrazivanja/>, [27.05.2019.]

Meet Dubrovnik: Folklorni ansambl Lindo, raspoloživo na: <http://www.meetdubrovnik.com/>, [27.05.2019.]

Ministarstvo kulture: Kulturna baština Dubrovnika, raspoloživo na: <https://www.min-kulture.hr/>, [14.07.2019.]

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: Popis nepokretne, pokretne i nematerijalne kulturne baštine, raspoloživo na: <https://www.min-kulture.hr/>, [23.05.2019.]

Ministarstvo turizma RH: 12 ciljeva održivog turizma, raspoloživo na: <http://www.odrzivi.turizam.hr/>, [16.05.2019.]

Turistička zajednica grada Dubrovnika: Podaci o informativnim uredima i aktivnostima, raspoloživo na: <http://www.tzdubrovnik.hr/>, [28.05.2019.]

Turistička zajednica grada Dubrovnika: Statut, raspoloživo na: <http://www.tzdubrovnik.hr/dokumenti.html>, [13.07.2019.]

UNWTO: Pokazatelji održivosti razvoja turizma, raspoloživo na: <http://www.crosto.hr/hr/korisni-dokumenti/unwto-pokazatelji/>, [17.05.2019.]

Vodovod Dubrovnik: Odvodnja, raspoloživo na: <http://www.vodovod-dubrovnik.hr/stranica/odvodnja-24>, [19.06.2019.]

Zračna luka Dubrovnik: Mjesečni promet zračne luke Dubrovnik, raspoloživo na: <https://www.airport-dubrovnik.hr/index.php/hr/>, [21.05.2019.]

Popis slika:

Grafikon 1: Smještajni kapaciteti u Dubrovniku, 2017.godina

Grafikon 2: Noćenja u smještajnim kapacitetima u Dubrovniku, 2017.godina

Grafikon 3: Dolasci turista po mjesecima, Dubrovnik, 2018.godina

Popis tablica:

Tablica 1: Ključni elementi pravila ponašanja u turizmu

Tablica 2: Mjesečni promet Zračne luke Dubrovnik

Tablica 3: Dolasci i noćenja turista u Dubrovniku u razdoblju od 2014. do 2018.godine

Tablica 4: SWOT analiza grada Dubrovnika

SAŽETAK

Ovaj rad objašnjava pojam održivog razvoja turizma na primjeru odabrane turističke destinacije Dubrovnika. Prilikom razvoja masovnog turizma u gradu se javljaju brojni problemi. Proučen je pojam održivog turizma kroz načela i ciljeve razvoja. Proučavanju problema razvoja turizma u Dubrovniku pristupilo se kratkim prikazom općih podataka i resursa kojima grad raspolaže. Također, analiziraju se turistička obilježja poput ponude, potražnje i turističke zajednice.

U gradu su prisutni brojni problemi nastali povećanim brojem posjeta koji nisu popraćeni adekvatnim upravljanjem. Razvoj turizma koji ne prati smjernice održivog razvoja doveo je Dubrovnik do stanja u kojem se sada nalazi. Gospodarstvo se oslanja isključivo na turizam dok su ostale djelatnosti zanemarene. Uz iskorištavanje ograničenih resursa i nedovoljnu brigu o kvaliteti života raste nezadovoljstvo građana te se budućnost pozitivnih učinaka turizma dovodi u pitanje.

Ključne riječi: turizam, Dubrovnik, održivost, održivi razvoj, ograničeni resursi, pristup odgovornom turizmu, pozitivni utjecaji, negativni utjecaji.

SUMMARY

This research explains the concept of sustainable tourism development in the case of Dubrovnik as a tourist destination. Numerous problems occur with the development of mass tourism in the city. Sustainable tourism was studied through the principles and goals of development. Problem of tourism development in Dubrovnik was studied through a brief overview of general data and resources available to the city. Also, characteristics of tourism such as supply, demand and the tourist board are analyzed.

There are abundant problems in the city caused by the increased number of visits, which are not accompanied by adequate management. The development of tourism that does not follow the guidelines of sustainable development has brought Dubrovnik to its present state. The economy relies solely on tourism, while neglecting other activities. With the use of limited resources and insufficient care for quality of life, there is a growing dissatisfaction among citizens and the future of the positive tourism effects is at stake.

Keywords: tourism, Dubrovnik, sustainability, sustainable development, limited resources, access to responsible tourism, positive impacts, negative impacts.